

Tinjauan Terhadap Pelaksanaan Mata Pelajaran Kemahiran Hidup Tahun Lima Di Tiga Buah Sekolah Kebangsaan Di Daerah Kuala Terengganu

Lokman Bin Mohd Tahir & Tn. Hayati @ Tn. Norhayati Bt. Tn. Dagang
Fakulti Pendidikan
Universiti Teknologi Malaysia

Abstrak: Kajian ini merupakan satu kajian berbentuk deskriptif yang bertujuan untuk meninjau pelaksanaan Kemahiran Hidup di kalangan murid tahun lima. Responden yang terlibat dalam kajian ini seramai 223 orang pelajar tahun lima di tiga buah sekolah kebangsaan di daerah Kuala Terengganu. Tumpuan kajian ini adalah untuk mengkaji penggunaan bengkel, penggunaan peralatan dan bahan, kemahiran guru semasa proses pengajaran dan pembelajaran serta faktor persekitaran yang mempengaruhi minat pelajar terhadap mata pelajaran Kemahiran Hidup dengan menggunakan soal selidik sebagai instrumen utama kajian. Nilai kebolehpercayaan instrumen kajian adalah $\alpha = .90$. Kaedah soal selidik digunakan bagi mendapatkan maklumbalas dari responden. Data-data yang dikumpulkan dianalisis dengan menggunakan perisian SPSS (*Statistical Package for the Social Science Version 11.5*) untuk mendapatkan statistik deskriptif seperti frekuensi, peratus dan min. Keseluruhan hasil kajian ini dapat menggambarkan bahawa pelaksanaan sukatan Kemahiran Hidup tahun lima di tiga buah sekolah di daerah Kuala Terengganu berada pada tahap memuaskan. Beberapa cadangan telah dikemukakan untuk mengatasi masalah kelemahan dalam penyediaan kemudahan di bengkel supaya proses pengajaran dan pembelajaran dapat dilaksanakan dengan lebih berkesan.

Katakunci: pelaksanaan, Kemahiran Hidup

Pengenalan

Sistem pendidikan sesebuah negara akan berubah sejajar dengan perubahan aspek ekonomi, budaya, politik dan perubahan tersebut adalah amat hebat dan pantas. Ini adalah kerana sistem pendidikan dalam menghadapi gelombang perubahan alaf baru perlu berfungsi pada landasannya dalam memberi sumbangan kepada pembangunan sesebuah bangsa dan negara.

Seiring dengan perubahan dan pembangunan ini, mata pelajaran Kemahiran Hidup telah diperkenalkan pada tahun 1984 dan dikenali juga sebagai mata pelajaran Kemahiran Manipulatif. Pada tahun 1992 / 1993, sebanyak 1000 buah sekolah merupakan kumpulan yang pertama tetapi pada tahun 1993 / 1994, bilangan sekolah yang dipilih di seluruh negara telah ditingkatkan kepada 3000 buah sekolah. Pelaksanaan mata pelajaran Kemahiran Hidup telah ditingkatkan menjadi 7173 buah sekolah dan melibatkan pelajar tahap dua iaitu tahun 4, 5 dan 6. Pada tahun 1996, mata pelajaran Kemahiran Hidup dilaksanakan di seluruh negara. Kesenambungan daripada peningkatan jumlah sekolah yang mempunyai mata pelajaran Kemahiran Hidup, perubahan yang besar turut berlaku kerana keperluan yang perlu disediakan untuk melaksanakan mata pelajaran ini. Kurikulum sekolah rendah juga telah diselaraskan dengan Falsafah Pendidikan Negara pada tahun 1993 / 94 menjadi Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah. (Pusat Perkembangan Kurikulum, 1990).

Penyataan Masalah

Pembelajaran Kemahiran Hidup sekolah rendah merupakan pembelajaran melalui pengalaman. Murid-murid menjalankan aktiviti untuk menguasai kemahiran praktis yang boleh digunakan dalam kehidupan seharian sebagai pendedahan agar murid akan lebih inovatif, produktif dan cenderung kepada alam reka cipta. Dalam konteks ini, guru memainkan peranan yang penting dalam proses pengajaran dan

pembelajaran yang berkesan. Sekiranya mutu pencapaian kurang berkesan atau sambil lewa, peluang murid dalam pendedahan unsur-unsur teknologi pada peringkat awal iaitu di sekolah rendah akan terjejas.

Pelaksanaan mata pelajaran Kemahiran Hidup secara berkesan di sekolah yang diajar mengikut sukatan yang telah ditetapkan menjadi faktor utama untuk membantu pelajar dalam memberikan pendedahan terhadap kemahiran dan teknologi. Oleh itu, setiap sekolah perlulah merancang dan melaksanakan pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran Kemahiran Hidup mengikut sukatan yang telah ditetapkan. Bagi mendapatkan kepastian tentang pelaksanaan pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup, penyelidik telah membuat satu tinjauan mengenai pelaksanaan mata pelajaran Kemahiran Hidup di sekolah rendah. Tinjauan tentang pelaksanaan mata pelajaran Kemahiran Hidup melibatkan aspek penggunaan bengkel, penggunaan peralatan dan bahan, kemahiran guru dan faktor persekitaran yang dapat mendorong minat murid terhadap mata pelajaran Kemahiran Hidup.

Objektif Kajian

Berdasarkan maklumat dari perkara-perkara yang telah dijelaskan terdahulu, objektif kajian ini bertujuan untuk :

- i- Menenalpasti kekerapan penggunaan bengkel ketika proses pengajaran dan pembelajaran dijalankan.
- ii- Menenalpasti penggunaan peralatan dan bahan semasa pengajaran dan pembelajaran.
- iii- Menenalpasti kemahiran guru dalam mengendalikan mata pelajaran Kemahiran Hidup.
- iv- Menenalpasti faktor persekitaran yang mendorong minat murid dalam mempelajari mata pelajaran Kemahiran Hidup.

Kepentingan Kajian

Setiap kajian yang dijalankan mempunyai kepentingannya yang tersendiri agar tindakan susulan dapat diambil. Kajian ini adalah untuk menilai pelaksanaan pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran Kemahiran Hidup di peringkat sekolah rendah.

i- Guru

Kajian ini diharapkan dapat memberi kesedaran akan kepentingan pengajaran dan pembelajaran yang berkesan dalam mata pelajaran Kemahiran Hidup supaya hak atau peluang murid untuk mengetahui asas dalam bidang yang terdapat dalam silibus Kemahiran Hidup.

ii- Sekolah

Hasil kajian ini dapat memberi kesedaran tentang kepentingan mata pelajaran Kemahiran Hidup di peringkat sekolah rendah dan pihak sekolah dapat mengambil iktibar dalam pengurusan dan penyediaan kemudahan supaya proses pengajaran dan pembelajaran dapat berjalan dengan lancar.

iii- Jabatan Pendidikan Negeri

Hasil kajian ini juga akan dapat memberi maklumat penting kepada pengurusan pendidikan di peringkat atasan agar lebih peka terhadap proses pengajaran dan pembelajaran yang dilaksanakan di sekolah rendah.

iv- Kementerian Pelajaran Malaysia

Kajian ini dapat membantu dalam mengesan dan menilai sejauhmana keberkesanan pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup di sekolah rendah.

Penyelidik berharap hasil kajian ini nanti dapat digunakan oleh pihak tersebut untuk membuat satu kesimpulan yang boleh membantu dalam mengatasi masalah apabila tindakan selanjutnya diambil dan kesan daripada situasi ini akan memberikan persediaan yang cukup kepada murid sebelum melangkah ke sekolah menengah.

Batasan Kajian

Kaji selidik atau tinjauan yang dijalankan adalah difokuskan kepada murid tahun lima di sekolah kebangsaan. Responden terdiri daripada murid tahun lima di tiga buah sekolah kebangsaan di daerah Kuala Terengganu iaitu Sekolah Kebangsaan Sultan Sulaiman 1, Sekolah Kebangsaan Seri Budiman 1 dan Sekolah Kebangsaan Pusat Chabang Tiga.

Metodologi

Populasi dan Sampel Kajian

Dalam kajian ini, populasinya adalah terdiri daripada murid-murid tahun lima sekolah kebangsaan di daerah Kuala Terengganu. Penyelidik hanya memilih tiga buah sekolah sahaja untuk mewakili populasi. Jumlah populasi tiga buah sekolah adalah seramai 622 orang pelajar. Sampel kajian dipilih berdasarkan pemilihan sekolah di daerah Kuala Terengganu. Jumlah sekolah yang dipilih adalah tiga buah sahaja. Pemilihan sekolah dibuat berdasarkan kepada bilangan pelajarnya yang ramai. Pemilihan sampel dibuat secara tidak rawak. Penyelidik menentukan secara khusus sampel yang dikehendaki menggunakan pensampelan purposif atau pensampelan bertujuan. Menurut Azizi (2007) menyatakan pensampelan purposive digunakan untuk memilih sampel dengan tujuan mendapatkan data dan maklumat yang dihendaki dalam menjawab persoalan kajian dan juga mendapatkan sampel bagi mewakili populasi. Pelajar-pelajar yang menjadi sampel kajian melibatkan pelajar tahun lima adalah di kalangan yang mempunyai pencapaian akademik yang baik bagi setiap sekolah. Bagi memudahkan penyelidikan ini, penyelidik menetapkan jumlah sampel mengikut taburan jadual penetapan oleh Krejcie dan Morgan (1972) dalam buku Azizi (2007) iaitu seramai 234 orang pelajar.

Instrumen Kajian

Bagi mengenalpasti pelaksanaan Kemahiran Hidup di sekolah rendah, satu tinjauan perlu dilakukan pada pelajar yang telah dipilih. Tinjauan ini dilakukan dengan cara mengedarkan set borang kaji selidik yang berkaitan untuk dijawab oleh responden. Menurut Majid (1994), penggunaan soal selidik membolehkan penyelidik memperolehi maklumat yang banyak dengan perbelanjaan yang sedikit. Di samping itu, kaedah soal selidik juga adalah ringkas dan mudah ditadbir. Cadangan jawapan yang dikemukakan akan memudahkan responden menjawab soalan dengan cepat (Mohd Najib, 1999).

Set borang soal selidik terbahagi kepada dua bahagian iaitu Bahagian A dan Bahagian B. Bahagian A mengandungi empat soalan bertujuan mengumpul data yang berkaitan daripada maklumat demografi responden. Manakala Bahagian B adalah terdiri daripada tiga puluh enam item yang dibahagikan kepada empat persoalan kajian.

Pengesahan borang soal selidik dilakukan sebelum diedarkan kepada responden. Penyelidik telah mengedar sendiri borang soal selidik kepada responden di dalam kelas dan bersama responden sehingga mereka selesai menjawabnya.

Maklumbalas untuk Bahagian B dinilai menggunakan skala likert lima mata. Menurut Mohd Najib Ghafar (1999), responden dikehendaki menandakan jawapan mereka tentang satu kenyataan berdasarkan kepada satu skala kepada satu ekstrim kepada ekstrim yang lain, misalnya daripada Amat Setuju kepada Amat

Tidak Setuju. Menurut Wiersma (1995), skala likert mempunyai tahap kebolehpercayaan yang tinggi iaitu antara 80 peratus hingga 85 peratus. Setiap item dalam kajian adalah mengikut Skala Likert.

Kajian Rintis

Kajian rintis telah dijalankan ke atas 10 orang responden yang terdiri daripada pelajar tahun lima Sekolah Kebangsaan Tanjung Lumpur, Kuantan, Pahang iaitu pelajar yang tidak terlibat dalam kajian sebenar. Menurut Mohamad Najib (1999), saiz sampel rintis tidak perlu besar tetapi memadai untuk memenuhi tujuan perbincangan awal yang berkesan tentang ujian (6 hingga 9 orang). Rasional pemilihan sekolah tersebut kerana ciri sekolah berkenaan adalah seakan-akan sama dengan ciri lokasi kajian sebenar. Umumnya pemilihan sekolah berkenaan sebagai kajian rintis adalah bertepatan dengan tujuan dan penggunaannya dijangka akan dapat menjawab persoalan kajian.

Kajian rintis ini dilakukan bertujuan memastikan item-item soal selidik yang dibina itu sesuai dari segi bahasa dan kandungannya. Dengan kaedah kajian rintis ini juga dapat menentukan masa yang digunakan untuk mentadbir soal selidik. Di samping itu, penyelidik berpeluang untuk memperbaiki item-item yang tidak jelas untuk membolehkan responden yang sebenar nanti memahami kandungan soal selidik tersebut.

Analisis tahap kebolehpercayaan ke atas soalan soal selidik telah dijalankan dengan menggunakan ujian *Alpha Cronbach*. Menurut Mohd Salleh dan Zaidatun (2001), kajian yang mencapai nilai kebolehpercayaan alpha melebihi 0.6 mempunyai kesahan dan kebolehpercayaan yang tinggi. Nilai alfa yang tinggi menunjukkan item kajian boleh diterima dan tidak perlu ditukar dengan item lain. Hasil daripada kajian rintis yang dijalankan, nilai alfa bagi purata keseluruhan persoalan kajian adalah 0.90 diperolehi. Nilai alfa yang tinggi membawa maksud instrumen yang digunakan mempunyai kebolehpercayaan yang tinggi.

Keputusan

Jadual 1: Taburan Purata Keseluruhan Min Bagi Setiap Persoalan Kajian

Bil	Persoalan Kajian	STS		TS		TP		S		SS		Min
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1	Bengkel KH	3	1.3	10	4.5	29	13.1	80	35.9	101	45.3	3.89
2	Penggunaan alat dan bahan	7	3.1	186	83.4	74	33.2	64	28.7	58	26.0	3.64
3	Kemahiran guru KH	2	0.9	13	5.8	47	21.1	74	33.2	87	39.0	4.03
4	Faktor persekitaran	7	3.1	14	6.3	45	20.2	76	34.1	82	36.8	3.95

Jadual 1 menunjukkan taburan purata keseluruhan min bagi setiap persoalan kajian. Hasil daripada analisis, kajian mendapati bahawa nilai min bagi persoalan kajian pertama iaitu penggunaan bengkel Kemahiran Hidup berada pada tahap tinggi iaitu sebanyak 3.89. Dengan nilai skor min yang tinggi menunjukkan bahawa guru Kemahiran Hidup di tiga buah sekolah di daerah Kuala Terengganu telah menggunakan bengkel ketika waktu pembelajaran Kemahiran Hidup.

Bagi persoalan kajian berkaitan dengan penggunaan alatan dan bahan semasa proses pengajaran dan pembelajaran, kajian mendapati nilai skor min berada pada tahap yang sederhana iaitu 3.64. Nilai min

yang sederhana menunjukkan penggunaan alatan dan bahan kurang digunakan semasa proses pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup di tiga buah sekolah rendah di Kuala Terengganu.

Dari segi kemahiran guru Kemahiran Hidup mengendalikan proses pengajaran dan pembelajaran pula, kajian mendapati bahawa skor min iaitu 4.03 berada pada tahap yang tinggi. Dengan nilai skor min yang tinggi menunjukkan bahawa guru-guru Kemahiran Hidup di tiga buah sekolah rendah di daerah Kuala Terengganu mempunyai kemahiran dalam mengendalikan pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup di tiga buah sekolah di Kuala Terengganu.

Faktor persekitaran juga turut dilihat oleh penyelidik sebagai satu faktor yang mempengaruhi pelaksanaan sukatan Kemahiran Hidup. Dapatan analisis kajian mendapati bahawa responden berpendapat faktor persekitaran mempengaruhi minat mereka dengan nilai min pada tahap yang tinggi iaitu sebanyak 3.95.

Jumlah purata keseluruhan nilai skor min bagi empat aspek yang dilihat bagi pelaksanaan sukatan Kemahiran Hidup di sekolah rendah di daerah Kuala Terengganu adalah pada tahap tinggi iaitu sebanyak 3.88. Secara keseluruhannya, keempat-empat aspek yang digunakan oleh penyelidik sangat sesuai digunakan untuk mengetahui sejauhmana pelaksanaan sukatan mata pelajaran Kemahiran Hidup di tiga buah sekolah rendah di daerah Kuala Terengganu.

Perbincangan

Berdasarkan perbincangan yang telah dibuat, jumlah keseluruhan bagi jantina responden menunjukkan responden pelajar perempuan lebih ramai berbanding pelajar lelaki. Kebanyakan kelas yang diambil untuk dijadikan sampel adalah terdiri daripada tiga kelas hadapan dan majoriti pelajarinya terdiri daripada perempuan. Sekolah yang dipilih untuk dijadikan populasi adalah sekolah kebangsaan dan hasilnya adalah bangsa Melayu merupakan kumpulan majoriti yang menjawab soalan kajian. Dari segi minat, 80.3 peratus responden memberi maklumat bahawa mereka meminati mata pelajaran lain selain daripada Kemahiran Hidup dan purata keseluruhan pelajar yang mendapat gred B lebih ramai berbanding gred A iaitu sebanyak 61.4 peratus.

Penggunaan bengkel dalam proses pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup adalah satu perkara yang sangat penting. Oleh itu, pelaksanaan haruslah dijalankan di bengkel untuk mendapatkan keselesaan dan keberkesanan dalam mencapai objektif pengajaran.

Bagi membantu pelajar dalam menguasai sesuatu kemahiran, penggunaan alatan dan bahan secara efektif adalah sangat perlu dan keberkesanan pengajaran akan lebih positif berbanding pengajaran dan pembelajaran secara teori. Walau bagaimanapun, untuk mendapatkan keberkesanan pengajaran dan pembelajaran yang baik perlu disertakan dengan kemahiran guru ketika mengendalikan mata pelajaran Kemahiran Hidup. Kemahiran guru dalam mengendalikan proses pengajaran sama ada secara teori atau amali akan turut mempengaruhi minat murid dan tahap pemahaman mereka terhadap apa yang hendak disampaikan. Secara umumnya, objektif pengajaran tercapai.

Minat seseorang dalam mempelajari sesuatu akan mempengaruhi menguasai mereka dalam sesuatu bidang atau mata pelajaran. Begitu juga dengan mata pelajaran Kemahiran Hidup, faktor persekitaran akan memainkan peranan yang penting dalam mendorong minat pelajar untuk mempelajari dan seterusnya menguasai kemahiran yang terdapat dalam sukatan Kemahiran Hidup. Melalui dorongan daripada guru, ibu bapa dan juga rakan sebaya akan memotivasikan pelajar supaya berfikir positif tentang kepentingan menguasai kemahiran pada peringkat sekolah rendah. Secara tidak langsung, proses pengajaran dan pembelajaran Kemahiran Hidup akan berjalan dengan lancar dan tidak wujud perasaan malas untuk mencuba sesuatu dan kurang keyakinan diri dalam mempelajari sesuatu kemahiran.

Rumusan

Daripada data-data yang telah diperolehi dan daripada analisis yang telah dibuat oleh penyelidik telah berjaya menjawab setiap persoalan kajian dan setiap objektif kajian telah tercapai. Penyelidik berharap agar segala cadangan yang dikemukakan akan diambil perhatian serta dijadikan panduan kepada guru dan pihak sekolah.

Rujukan

Abdul Halim Said (1995). *Pelaksanaan Kemahiran Hidup Sekolah Rendah Di Pulau Langkawi: Satu Tinjauan*. Tesis Sarjana Muda : Universiti Teknologi Malaysia

Abdullah Mohd Noor (1994). *Pendidikan Guru Siswazah Di Malaysia*. Kuala Lumpur : Penerbitan Pustaka Antara.

Ahamad Sipon. *Hala Tuju dan Cabaran Pendidikan Vokasional di Sekolah Menengah Akademik*. Kertas kerja Seminar Kebangsaan Pendidikan Asas Vokasional dan Pameran di Hotel Pearls International : Kuala Lumpur. 7 – 10 November 2001.

Albert Bandura (1959). *Teori-teori Pengajaran Dan Implikasi*. Institut Perguruan Sultan Idris Tanjong Malim, Perak. Kuala Lumpur : Edusystem Sdn. Bhd. 1994. 20.

Anderson (1982, 1983). *Effect Of Interest On Attention And Learning*. Shirley L.L and Reynolds R.E Journal of Education Psychology. **80** : 159 – 166. Akta Pendidikan (1995) dalam Undang-undang Malaysia.

Anuar Tompong (1999). *Beban Tugas Kerja yang Dihadapi Oleh Guru-Guru Kemahiran Hidup Di Sekolah Menengah Daerah Kuala Selangor*. Tesis Sarjana Muda : Universiti Teknologi Malaysia.

Ardani Haji Abdul Fatah (1998). *Keadaan Alat-Alat Tangan dan Mesin Di Bengkel Kemahiran Hidup yang Digunakan Oleh Pelajar Tahun 1 SPH Sesi 1997/98 Di Fakulti Pendidikan Universiti Teknologi Malaysia, Skudai, Johor Bahru, Johor*. Tesis Sarjana Muda : Universiti Teknologi Malaysia.

Azahari Md. Salleh (1990). *Pengurusan Industri*. Johor Bharu : J.J Computer Services.

Azizi Yahaya, Shahrin Hashim, Jamaludin Ramli, Yusof Boon dan Abdul Rahim Hamdan (2007). *Menguasai Penyelidikan Dalam Pendidikan*. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing Sdn. Bhd.

Baker, C. (1982). *School For Advance Studies*. Bristol : University Of Bristol.

Braker, C. (1982). *The Age Shop As Laboratory*. The Agricultural Education Magazine, 54 (2), m/s 5 & 6.

Breach E.F.L (1975). *Principles and Practice of Managment*. 3rd Edition. London: Longman.

Che Lah Mohamad (1997). *Tanggapan Pelajar Tahun Dua Sarjana Muda Teknologi serta Pendidikan Terhadap Amali Asas Pertukangan*. Universiti Teknologi Malaysia: Tesis Sarjana Muda.

Che Wa Saad (1998). *Satu Tinjauan Tentang Beban Tugas Guru Kemahiran Hidup Bersepadu Sekolah Rendah di Daerah Pekan, Pahang*. Universiti Teknologi Malaysia : Projek Sarjana Muda.

- Crow dan Crow (1983). *Psikologi Pendidikan Untuk Perguruan (Terjemahan Habibah Elias)*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ee Ah Meng (1990). *Pedagogi Satu Pendekatan Bersepadu*. Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Fatimah Hamid Don (1984). *Dasar Kurikulum. Seminar Konvesyen Nasional Ke- 4 Mengenai Pendidikan*. Kementerian Pelajaran Malaysia: Sri Layang, Genting Highland.
- Hishammuddin mahu negeri lain contohi Terengganu terbaik UPSR. (29 November 2005). *Utusan Malaysia*.
- Indrawati Tumudi (2003). *Faktor-faktor Yang Mempengaruhi Prestasi Pelajar Dalam Mata Pelajaran Lukisan Kejuruteraan*. Tesis Sarjana Muda : Universiti Teknologi Malaysia
- Jamiah Md Salleh (1999). *Faktor-faktor yang Mempengaruhi Minat Pelajar Terhadap Komponen Kekeluargaan Dalam Mata Pelajaran Bersepadu Di Sekolah-Sekolah Menengah Kebangsaan Zon Bukit Gambir, Muar, Johor Darul Ta'zim*. Tesis Sarjana Muda : Universiti Teknologi Malaysia.
- Jailani Damsuki (2000). *Keberkesanan Pelaksanaan Mata Pelajaran Komponen KH – Sains Pertanian Di Sekolah Menengah Daerah Pontian, Johor Satu Tinjauan*. Tesis Sarjana Muda, Universiti Teknologi Malaysia.
- Kamus Bahasa Melayu (1994). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamus Dewan (19989). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamus Dewan (1992). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamus Dewan (1994). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kementerian Pelajaran Malaysia (1979). *Laporan Jawatankuasa Kabinet Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pembelajaran*. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kementerian Pelajaran Malaysia (1990). *Falsafah Pendidikan dan Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah Tahun Lima*. Kuala Lumpur : Pusat Perkembangan Kurikulum.